
УДК 330.366:332.005.2

Видобора Володимир Володимирович
к. е. н., доцент кафедри загальної економічної теорії та економічної політики,
Одеський національний економічний університет (Україна)

СТАДІЯ РИВКА В ТЕОРІЇ В. В. РОСТОУ

JEL classification: B410; O520

Відомий економіст В. В. Ростоу розглядає розпад традиційного суспільства у Великій Британії, де було досягнуто необхідні й достатні умови для початку стадії підйому. Це було

результатом збігу багатьох незалежних один від одного обставин, – випадковості, яку після того, як мала місце, не можна повернути назад, на зразок загубленої невинності [1, с. 52].

Вирішальним періодом в історії суспільства, коли зростання його стає нормальним станом, є ривок. Модернізації призводять до рішучого повороту і економічне зростання за типом складних відсотків стає іманентною рисою всього життя суспільства. Початок підйому можна звичайно віднести до якого-небудь особливо гострого стимулу. Має значення не рід стимулу, а конструктивна, тривала і зростаюча на власній основі реакція на нього з боку суспільства і економіки. Результат проявляється не в одноразовій зміні виробничих функцій або обсягу вкладень, але в більш-менш постійному потоці технічних нововведень, у вищій їх пропорції, а також у зростанні частки капіталовкладень. З огляду на те, що стадія підйому є найважливішим переломним етапом в історії суспільства, варто розглянути стадію підйому і її внутрішній механізм. Ростоу визначає стадію підйому трьома пов'язаними між собою ознаками: підвищення частки виробничих вкладень приблизно, з 5% або менше до 10% або більше національного доходу (або національного продукту); розвиток у швидкому темпі однієї або декількох важливих галузей обробної промисловості; існування або швидка поява політичної, соціальної або правової системи, яка підтримує прагнення нових галузей до експансії, знає, як використовувати можливі зовнішньоекономічні вигоди підйому, і піклується про безперервність економічного зростання. Хоча існують й інші точки зору на процес індустріалізації та його причини [2, с. 76].

Третя ознака передбачає значну здатність господарства мобілізувати капітали із внутрішніх джерел. Уява про господарський прогрес, що відбувається у результаті передачі права розпорядження доходами із рук тих, хто їх розтрачує (буде збирати або позичати менш продуктивно, до рук тих, хто (або позичить) їх більш продуктивно, – одне з найстаріших і основних понять економіки. Історично, пересування доходів, яке сприяє господарському розвитку, проходило в багатьох формах. Однак, спрямування поточних доходів в більш продуктивні руки завжди підтримувалося не тільки фіскальними заходами урядів, але й, зрозуміло, банками і ринками капіталу. Дійсно, всі без винятку періоди підйому в історії були відзначені розвитком кредитних установ, які доставляли у все зростаючій мірі оборотний капітал, а в більшості випадків розвивалося і довгострокове фінансування за допомогою центрального, офіційно організованого, ринку капіталів.

Ривок передбачає, що заощадження суспільства, понад рівень масового споживання не спливали в руки тих, хто стане безплідно зберігати їх, витратити на розкіш або вкладати в підприємства низької ефективності. По-друге, не менш важливою умовою є необхідність розвитку організацій, що можуть мобілізувати достатній, дешевий оборотний капітал. По-третє, необхідною умовою є наявність швидко зростаючих однієї або декількох галузей народного господарства, що випереджають загальну індустріалізацію, і підприємці яких повинні направляти значну частину своїх прибутків на капіталовкладення для розширення виробництва.

Проблема народження класу підприємців не була складною в невеликій групі багатих сільськогосподарських країн, населених емігрантами, вихідцями з країн, переважно, північно-західної Європи і їх потомством. У цих державах проблема підйому була, у першу чергу, проблемою економічною, і коли створилися сприятливі для індустріалізації економічні умови, групи торговців і банкірів легко стали на шлях промислового підприємництва. Однак, у багатьох інших країнах світу для досить активної групи підприємців це було більш важким соціальним процесом. У зв'язку з цим економісти, зазвичай, і у все зростаючій мірі відзначають позитивну роль протестантської етики. Клас підприємницької еліти необхідний, перш за все, для проведення промислового підйому. Він розпоряджається значною мірою рухом всіх доходів у суспільстві й напрямком капіталовкладень.

Галузі господарства можна розділити на три категорії: галузі первинного зростання, де модернізація виробництва або експлуатація стали рентабельними або знову відкритих ресурсів породжують високі темпи зростання і приводять в рух сили експансії в інших галузях господарства; галузі вторинного росту, в яких швидкий розвиток прямо залежить від галузей першої групи; галузі похідного росту, розвиток яких залежить від реальних доходів населення, чисельності населення, величини промислової продукції та інших спільних, поступово мінливих показників господарства. Для будь-якого періоду виявляється правильним, що рух вперед підтримується швидким розвитком обмеженої кількості первинних галузей, експансія яких викликає значні зовнішньоекономічні та інші вторинні ефекти. Подібно стадії підйому, довгострокове зростання в усіх стадіях вимагає, щоб суспільство створювало послідовний ряд

високопродуктивних первинних галузей, заснованих на новій технології та забезпечують швидке зростання.

Історично, це було спочатку досягнуто шляхом переведення доходів із непродуктивного споживання або нагромадження багатства на продуктивне інвестування; шляхом імпорту капіталу; шляхом різкого підвищення ефективності поточних капіталовкладення, а тому різкого збільшення реальних доходів населення від вітчизняного виробництва, а також шляхом комбінування цих способів. Нова технологія повинна бути освоєна цими галузями, а їх виробничі потужності – розширені.

Суспільство повинно бути в змозі створити початковий капітал, необхідний для детонації підйому в цих ключових галузях. Нарешті, провідна галузь або галузі повинні бути такими, щоб їх експансія і технічне переоснащення потягнули за собою багатоступінчасті вимоги до інших галузей в сенсі підвищення потужності й модернізації [3, с. 8–9].

Зростання таких галузей, які опанували нову техніку і стали високопродуктивними, має тенденцію підвищення випуску продукції. Але він тягне й низку важливих наслідків: зростаючі доходи акумулюються в руках людей, які не тільки збережуть їх значну частину, але і направлять її на високоефективні вкладення; розвивається будівництво міст, що хоча і викликає нові капітальні витрати, але сприяє подальшій індустріалізації; і, нарешті, формуються зовнішньоекономічні відносини, які допомагають виділити нові провідні галузі. Інакше кажучи, стадія підйому зазвичай свідчить про наявність соціальної, політичної та культурної перемоги тих, хто хоче модернізувати господарство, над тими, хто хоче зберегти традиційне суспільство або досягти інші цілі.

Таким чином, альтернативою деіндустріалізації України є економічний ривок у XXI ст. Його здійснення з позиції В. В. Ростоу передбачає зосередження дій на вирішенні багатьох вищезазначених проблем, але провідною ланкою суспільного прогресу є розвиток освіти і науки та свідомо модернізація економіки через промислову політику [4, с. 36–37].

Література

1. Ростоу В. В. *Стадии экономического роста*. Нью Йорк : Фредерик А. Прегер, 1961. 242 с.
2. Аллен Р. *Глобальная экономическая история : Краткое видение*. Москва : Изд-во Института Гайдара, 2013. 224 с.
3. Видобора В. В. *Специфіка інвестиційного попиту в умовах сучасного етапу реформування економіки України*. Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. 2019. Т. 24. Вип. 3 (76). С. 7–12.
4. Видобора В. В. *Науково-теоретичні засади промислової політики*. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. 2020. Вип. 45. С. 35–39. DOI: <https://doi.org/10.32841/2413-2675/2020-45-6>.